

Budapest.

30. szám.

1892. július 23.

NÉPNEVELŐK LAPJA

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY.

A Népnevelők Budapesti Egyesületének tulajdona s
A HAZAI TANÍTÓK ORSZ. BIZOTTSÁGÁNAK HIVATALOS KÖZLÖNYE

XXVII. évfolyam.

FELELŐS SZERKESZTŐ

KONCSEK LAJOS.

KIADÓ:

HEISLER J.

Megjelenik minden szombaton.

Előfizetési ára: egész évre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt.

A lap szellemi részét illető közlemények a szerkesztőhöz (Budapest, II. ker. Retek utca 49. I. em. 13. sz.); előfizetési pénzek, reklamációk és hirdetések a kiadóhoz HEISLER J., kö- és könyvnyomdatulajdonoshoz, (Budapest, várkert-rakpart 1. sz alá) küldendők.

BUDAPEST, 1892.

HEISLER J., kö- és könyvnyomdatulajdonos kiadása.

KÁROLYI GYÖRGY
papirkereskedése
BUDAPEST,

V., Dorottya-utca 10.

Ajánlja nagy raktárát író- levél- és rajz-
papirokbán, iskola szerekben, elismert jó
minőségű irkák, szépírási füzetek, rajz-
könyvek, rajzfüzetekben.

Ujabb kiadások:

**A Magyar korona országai hegy- és
vizrajzi térképe 25 kr.**

**A Rondírás módszeres iskolája
Kolocskovszky Szilárdtól . . . 30 «**

Térképhályzatok, térkép rajzoláshoz
100 lap 2.50, 1 lap 3 kr.

Nagybani megrendelésnél előnyös árak.

NÉPNEVELŐK LAPJA

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY.

Felelős szerkesztő: **KONCSEK LAJOS.**

Laptulajdonos: A „Népnevelők Budapesti Egyesülete“.	Kiadó: HEISLER J. II. ker. várkert-rakpart 1. sz.
Megjelenik e lap minden szombaton. Előfizetési ára: Egész évre 4 frt. Fél évre 2 „ Negyed évre 1 „ Pályázatok és egyéb hirdetések petit soronként 10 krral számíttatnak. — Kéziratok nem küldetnek vissza. —	A lap szellemi részét illető közlemények a szerkesztőhöz: Budapest II. Retek-utca 49. sz., előfizetési pénzek, reklamációk és hirdetések a kiadóhoz: Heisler J., kö- és könyvnyomdatulajdonoshoz (II. ker., várkert-rakpart 1. sz. alá) küldendők.
TARTALOM: Leánygimnázium. — Család és iskola. Sudy K. János. — A számtani oktatás történetéből. (Folyt.) Magyar László. — Reszletek a zentai ipariskola erkölcsstanából. Czéh Győző. — Egyesületi élet. (Az ungmézei tanítóegylet közgyűlése.) Tóth Kálmán. — Adakozások a közp. iroda czéljaira. — Külföldi tanügy. — Iskolai értesítők. — Irodalom. — Vegyesek. — Szerkesztői üzenetek.	

Leánygimnázium.

Nagyon is különböző az a hozsanna, melylyel napilapjaink a Budapestben felállítandó leánygimnázium eszméjét fogadták.

Nőnevelésünk terén, az igaz, egy nagy reform kezdeményezését jelenteni e nálunk még új eszmének testté való formálása. Ám gondolkozunk csak egy kissé, tekintsünk szét hazánk társadalmi életében s vesszük fel a kérdést: vajjon csakugyan szükséges-e nálunk, hogy nőink, az ő természetes hivatásukat tekintve, általános műveltségre tegyenek szert az iskola útján és vajjon megokolt-e az a cél, hogy leányaink az egyetemre, különösen annak bölcsészeti és orvosi fakultására előkészíttessenek?

Bármelyikét tekintjük e felvetett két kérdésnek, igenlőleg egyikére sem felelhetünk. A nő már természetes hivatásánál fogva is egészen másra rendeltetett, mint arra, hogy viruló szép éveit a testet-lelket öltö komoly tanulással, száraz ismeretgyűjtéssel töltse. Fiatal éveit a hosszantartó studiumoknak komolyan nem is szentelhetné, mert nincs meg természetében az ezek teljesítéséhez szükséges kitartás, lelki nyugalom és állhatatosság. Mindaz, a mit ebbeli törekvésében gyűjthetne, nem volna egyéb felületes és az igazi alapot nélkülöző tudásnál, melylyel még önmagának is alig, nemhogy a társadalomnak válnék igazi hasznára. A nőtől a társadalom ezt nem is várja, nem is várhatja; várja tőle ama nemes missió hű és derekas betöltését, mely a nőt, mint anyát, mint gyermekeinek hű és odaadó gondozóját, mint legelső nevelőjét és oktatóját a társadalom legnemesebb, legmagasztosabb tényezőjévé emeli fel. S hogy ezen szép és Istentől rendelt missió lelkes és lelkiismeret betöltéséhez az általános műveltség birására szüksége nincs, az mindennél világosabb.

De a leánygimnáziumoknak hazánkban való meghonosítása mellett

még az a másik, czélul kitűzött elv sem szólhat, hogy leányaink az egyetem bizonyos fakultásaira előkészítettessenek. Mert nézzünk csak ismét szét a társadalmi élet zűrzavaros nagy forgatagában; nem tapasztaljuk-e elég szomorúan: mily elkéseredett harcz folyik itt is, ott is a mindennapi életszükségletek megszerzése körül; nem döbrent-e meg, hogy minden közpálya zsúfolásig el van lepve munkabíró faktorokkal; nem éjt-e gondolkozóba annyi ezer meg ezer jeles erőnek a szükséges kvalifikáció megszerzése érdekében kifejtett törődése, igyekezete, holott képességeinek érvényesítésére akkor, mikor kellene, a minden téren való túltermelés következtében nem nyílik, nem nyilhatik elég tere és alkalma?

Olyan szomorú jeleaségek biz' ezek napjainkban, hogy még ifjainkat is szeretettel kellene óvnunk a tudományos pályáktól, nem hogy leányaink tudományos kiképzésére gondoljunk akkor, midőn a gyakorlati élet annyi ezerféle alkalmat nyújt a tisztességes megélhetés biztosítására, csak ki kellene azokat okosan, szerényebb igényekkel, valamivel kevesebb nagyravágással s korlátoltabb urhatnámsággal aknázunk.

Hanem hát korunk divatos és épen ezért beteges tévedései az ez irányban megindult törekvéssel is szaporodtak egygyel; s a felvetett eszmének egyes körök által való felkarolása legfőlebb és ismét csak azt bizonyítja, hogy még mindig nem bírnak a magunk lábán járni s mindenben vakon s megfontolatlanul követjük s utánozzuk az „előrehaladott“ külföldet.

Hej, pedig halhatatlan emlékezetű Széchenyink nagyon is bölcsen fogta fel nemzeti szempontból sanyarú helyzetünket s az ő látnoki szemével nagyon is élesen látott bele semmi jóval nem kecsesgető jövőnkbe, midőn kimondá, hogy „Oly kevesen vagyunk magyarok, hogy még az apagyilkosnak is meg kellene kegyelmezni!“

A leányoknak tudományos pályákra való vitelét nálunk mindaddig lelkiismeretlen, elhibázott dolognak kell tartanunk, a míg — ha már keresetkéességük körének támogatása forog szóban — az ő gyakorlati, ipari és gazdasági kiképzésükre nézve nem történnek helyes, az existenciát biztosítani hivatott, czélszerű kísérletek. Mert bár tudjuk, hogy nehéz az élet, de hogy annak terheit csak a tudományos képzettség bírná eloszlatni, nagyon is téves felfogás és megbizhatatlan, mint az imbolygó lidércfény, mely sokszor az ingovány iszapjába csalja az utána szaladót.

Család és iskola.*)

Azt hinné az ember, hogy napjainkban a nevelés nagy fontosságáról, kiváló jelentőségéről, nemzet fenntartó voltáról beszélni már meghaladott dolog. S valóban, ha a látszattól itélnők meg az ügy állását, a mutatkozó érdeklődés után alkotnánk fogalmat oktatásügyünk fejlődéséről: bizvást elmondhatnók, hogy rendben van a szénánk.

De hát mit áltassuk magunkat! Legjobban tudjuk és érezzük mi, hogy nevelés dolgában igen sok a tenni valónk. Az az általános lelke-

*) A kassai közs. elemi iskolák ez idejéig értesítőjéből. — Szerk.

sedés, mely a magyar közönség minden rétegét áthatotta a közelmúlt időkben, eredményezett annyit, hogy kettőzött erővel fogtunk a munkához s igyekezett a mulasztás hézagait kitölteni az, a kire a munka terhe nehezedett, éppen úgy, mint a ki csak közvetve, általános szempontból volt érdekelve. Ezen egy irányban való együttes működésnek ismét az lett az eredménye, hogy az eddig szánandó állapotban volt oktatástügy nagy lendületet vett s ha nem is mindenhol, de hazánk nagy részében siker tekintetében a kor színvonalára emelkedett.

Ámde ezzel, — ha az eredmény általános volna is — korántsem oldottuk meg a feladatot, mert az égető kérdésnek csak egyik részét segítettük győzelemre, míg a másik, ha haladt is, nem tartott lépést emezzel.

A figyelmes szemlélő teljes megnyugvással nézheti, mint fejlődik oktatástügyünk napról-napra biztosabb alapon és mind határozottabb formában. De ha a dolog mélyére tekint, arra a tapasztalatra kell hogy jusson, miként a nevelés még ma sem részestül abban a figyelemben, abban a körültekintő és minden részletre, a lelki élet bármily csekélynek látszó nyilvánulásaira is kiterjedő gondozásban, mely azt egyéni és közös társadalmi hatásánál fogva megilletné.

Pedig a nevelés és oktatás ikertestvérek. Azokat egymás nélkül képzelni sem lehet. Ezeknek együttes hatása teszi a valódi embert. Azért oda kell törekednünk, hogy ne csupán az ismeretek megszerzésére képesítsük az ifjú nemzedéket; eljárásunk ne csupán az ész művelésére szorítkozzék, hanem hasson be a gyermek lelki világába, irányítsa annak kedélyét és tegye fogékonyvá minden szép, jó és nemes iránt, mert csak így lesz elérhető azon magasztos cél, mely — kizárva az egyoldalúságot — a nevelés fogalmában, előttünk lebeg.

Évi értesítőinkben tüzetesebben foglalkoztunk a nevelési tényezőkkel, külön-külön méltatván mindegyiket azon hatás szerint, melylyel egyik-másik a nagy munka sikeréhez hozzájárul. De valamennyi közül kettőt emeltünk ki különösen, mint a melyeknek a nevelés helyes és cél tudatos megoldásában kiváló szerep jutott. E két tényező: a család és iskola. Bár első tekintetre mindenki tisztában van azzal, hogy a családi élet, a családi tűzhely a gyermek lelki tulajdonságainak: erényeinek és hibáinak melegágya. Tehát, hogy a nevelés egész súlyával a családra nehezedik; mégis: miután igen sok esetben a családi nevelés vagy helytelen felfogás folytán, vagy más okoknál fogva nem érvényesíthető kellőképen: az iskola társul szegődik a családhoz és vagy támogatja azt munkálkodásában, erkölcsi hatásával edzván az időnként nyilvánuló jó tulajdonságokat, vagy sokszor átveszi a felelősség terhes munkáját, arra számítván, hogy fáradozásának sikerét a család jóakarattal igyekezettel istápolni, biztosítani fogja. Mert csak az együttműködő munkálkodásnak lehet kifogástalan eredménye, mire pedig törekedni egyiknek a természet törvénye, másiknak pedig az erkölcsi súlylyal bíró társadalmi intézmények közül kimagasló hivatásánál fogva kötelessége.

Fájdalom! napjainkban mind gyakoribb lesz az a szomorú tapasztalat, hogy a család nem tölti be feladatát úgy, miként azt a gyermeknevelés nagy jelentőségénél fogva tennie kellene.

Annál nagyobb az iskola munkája, minél kevésbbé hordja szivén a család a nevelést. Az iskola e munkától nem riad vissza. Ismervén ren-

deltetését, megfeszített erővel is dolgozik, hogy a nevelés fogyatékoságát pótolja, vagy a hol ferde irányban halad, rendes mederbe terelje.

Bármint igyekezzék azonban az iskola, hogy oktató eljárásával lépést tartson a nevelés is: igyekezetének igen sok esetben útját állják oly körülmények, melyek itt ott a helyi viszonyokból, máshol az érdeklődés hiányából magyarázhatók ki. Ily körülmény p. o. nálunk az, hogy az iskolának nincs módjában közelebbi érintkezésbe lépni a családdal, hogy megfigyelhetné: minő módokat és eszközöket vehet alkalmazásába a gyermek lelki tulajdonságainak kifejtésénél, czélszerű irányításánál. A család pedig, melynek a lehetőség meg van adva, hogy az iskolával érintkezzék, ez előnyét nem igyekszik fölhasználni egyrészt gyermeke, — közvetve pedig a család és társadalom javára — és az iskola terhes feladatának könnyítésére, vagy azért, mivel nem bír érzékkel a nevelés iránt, vagy mert azon hiedelemben él, hogy az iskola átvévén hatáskörébe a gyermeket, vele együtt átvette az egész gondot, munkát és felelősséget is, vagy éppen — mint azt számtalan elszomorító példa mutatja, — azért, mert egyáltalában nem törődik azzal: vajjon gyermeke nevelésének, ha kellő gonddal nem vezettedik, nem lesz-e az élet különféle körülményei között kedvezőtlen s az egyénre és családra nézve lehangoló, sokszor kétségbeejtő következménye.

De meg azért sem tarthat lépést a nevelés az oktatással, ha az egész teher az iskolára hármlik, mert az egyéni nevelés érvényesítésénél mutatkozó munka nagysága nem állítható párhuzamba azon nagyon is szűkre szabott idővel, mi az iskolának rendelkezésére áll. Gondos családi nevelés mellett akkor is szükség van a szülők éber őrködésére, kiváló s minden körülményt eshetőlegesen behatása szerint mérlegelő figyelmére, ha a családban 3—4, a véralkatot tekintve legtöbbször egymással megegyező gyermek neveléséről van szó. Pedig hát ott apa és anya kölcsönösen támogatják, vagy föl is válthatják egymást; holott az iskolában rendszerint igen nagy számmal, különféle társadalmi állású és műveltségű szülőknek véralkatra nézve különböző, fogyatékos nevelésű gyermekét kell akként idomítani, hogy munkálkodásunk megfeleljen azon követelménynek, mit a társadalom az iskolával szemben támaszt.

Az imént elmondottak megfigyelése után tehát nem lehet felelőssé tenni az iskolát, ha történetesen a nevelésben nem érheti el a kívánt sikert, vagy a siker biztosítása tekintetében nem vállalhat felelősséget. Ahhoz, hogy az eredményért minden tekintetben jóállást vállalhasson, nem tisztán azon jóakarató ügybuzgalomra van szükség, mely által célhoz jutni óhajt. Sem nem elégséges maga a munka, mely kezdetben a jelen körülmények között legtöbbször kísérletre van építve — minthogy a gyermek rendszerint a bizalmatlanság pánczélától övezve lépi át az iskola küszöbét, s idő kell hozzá, míg a szeretetteljes bánásmód ez akadályt is eltávolítja; — hanem föltétlenül szükséges, hogy az iskola munkálkodását támogassa a legbefolyásosabb faktor: a család.

Nem az iskolán mulik, ha nevelés dolgában nem mutatkozik kellő eredmény! Az iskola lelkiismeretesen fárad, teljesíti kötelességét, hogy a legmagasztosabb munkának, az embernevelés nagy munkájának eszközlése által a társadalmi intézmények között elfoglalja azon kimagasló helyet, mit a nemes cél: a szellemi és erkölcsi emberképzés jelölt ki számára; de e feladata megoldásában, — ha nem is kénytelen tétlenül

vesztegelni: munkája meg van bénítva, ha nem segédkeznek neki azon tényezők, melyek a nevelésre akár közvetve, akár közvetlenül befolyást gyakorolhatnak.

Mellőzve minden más tényezőt, habár mindenik döntő vagy legalább tartós befolyással lehet az egyén erkölcsi életére; a családdal számoljunk le jelen alkalommal.

A család azon viszonynál fogva, mely közötté és a gyermek között létezik, első sorban van hivatva a gyermek tehetségeinek, és tulajdonságainak irányt jelölni ki. A családi élet minden mozzanata, a családhoz tartozók minden tette és szava nevelő hatással van a gyermekekre, már akár helyes, akár helytelen irányban. Itt kelnek életre a gyermekben szunnyadó tehetségek, itt nyilatkozik meg a gyermeki kedély először minden tartózkodás nélkül. Erényei és hibái a családi élet verőfényén pattannak ki s fejlődnek tovább, szóval a gyermek itt mutatja be magát olyannak, a milyen, nemcsak ezért, mivel a gondtalan élet, a gyermeket jellemző könnyűvérűség az ismerősök között nyilvánul feszületlenül, hanem mert érzi a szeretetet, mely őt körülugározza s melynek rezgő melegén át a szülő szeme ott is erényt fedez föl, hol már fattyuhajtások mutatkoznak.

Mily könnyű munkával járna e korban a gyermek nevelése! Egy kis értelemmel, de még inkább egy kis jóakarattal a gyermek egyénisége iránt s azon felelősség tudatában, mely a szülőket terheli: mily biztos alappját lehetne megvetni a nevelésnek! Hiszen mint Plutarch mondja, e korban „a gyermek olyan mint a viasz, mely míg puha, minden alakot fölvesz; de ha megkeményedik, csak nehezen lesz gyúrhatóvá“.

Mégis mit tapasztalunk? Hogy a család nem ragadja meg a kedvező alkalmat a gyermekben mutatkozó jó hajlamok erősítésére s a hibák nyesegetésére; hanem inkább ápolja és fejleszti az utóbbiakat sokszor ugyan jóhiszeműleg, azt gondolván, hogy a tetszetős formában nyilvánuló hibák nem is hibák, hanem erények. Később azonban, midőn a szülő már meggyőződött arról, hogy elnézésének szomorú következményei mutatkoznak: megadással néz a jövő elé, azzal vigasztalván magát, hogy az iskola megtalálja a módját, hogy gyermeke nevelését a helyes mederbe terelje. Vagy legrosszabb esetben megnyugvást keres — és némi-lyik talál is — abban az igen messzeeső föltevésben, hogy elég érdes az élet, majd leköszörűli, lecsiszolja az azon szögleteket, melyek zavarólag kiállanak. Csakhogy az iskolának vajmi nehezen sikerülhet az oly erkölcsi fogyatkozásokon javítani, melyek már megrögzöttek s ugyszólván a gyermek második természetévé lőnek; az élet körvonalai pedig oly tágasak s azok között a tér oly sikos, hogy inkább fejlődhetnek semmint elenyészhetnek a szögletek — a hibák.

Sudy K. János.

(Vége következik.)

A számtani oktatás történetéből.

— Felolvastatott a Budapesti (budai) Tanítóegylet 1891. évi január hó 22-én tartott közgyűlésén. —

A számjegyrendszer tökéletesítése a keresztény időszámítás elejére tehető. Brockhaus a zero első használatát a Kr. u. 1—4 századba, Tho-

mas a 4—7. századba teszi. Hogy az arabok mikor honosították meg, bizonytalan, de a 10. században már Nyugat-Európában ismeretes volt.

Maguknak, az egyes számjegyek alakjainak eredetét illetőleg többféle tradícionális vélemény van. Csak kettőt említek meg, melyeket gyakrabban említenek. Az egyik vélemény szerint a számjegyek annyi vonalka összetételéből alakultak, a hány egységet kifejeznek. Így:

1 2 3 4 5 6 7 8 9

1 2 3 4 5 6 7 8 9

E gondolatot, részemről, csak ötletnek tartom, mert a régibb keletű iratokon ennek semmi nyoma s semmi hasonlóság sincs ezen alakok s az azokon található számjegyek közt.

Valamivel közelebb áll a valószínűséghez a másik vélemény. E szerint ugyanis az indó-arab számjegyek a négyzet alkotórészei s átlóiból alakultak. Így:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Ezek már inkább hasonlítanak azon számjegyekhez, melyeket régibb okiratokon találhatunk, bár utóbbiakon nincs meg annyira a szögletesség, a mi valószínűleg az idő folyamán kopott le róluk.

Perger János „Oklevéltani jegyzetei“-ben van egy melléklet, melyen a régibb magyar okiratokon talált indó-arab számjegyek fel vannak tüntetve. Ezek a következők:

1 1 1 7 2 2 3 3 3 3 8 8 8 8
7 5 5 5 5 1 1 1 7 1 2 1 0 1 5 2

Ezek ama számjegyek, melyek leginkább változtak.
Más forrás szerint:

1 2 3 3 3 4 4 4 4 4 5 5 5 5 5 6 6 7 7 7 8 8 9 9 0

1500-ból. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Nálunk Magyarországon az indó-arab számjegyek — Horváth Árpád szerint — már a 13. század második felétől kezdve találhatók. A

14-ik században még csak szórványosan, de a 15-ikben már általánosan használták okiratokon, műemlékeken, számadások készítésére, valamint a könyvek lapjainak számozására. V. László királynak mind titkos, mind kettős pecsétjén az 1456. év már arab számokkal látható. A Nemzeti Múzeumban láttam egy magyar nyelvemléket, melyen az 1474. évszám körülbelül így iratott: 1818.

Bár a könyvnyomás feltalálása igen kedvező alkalmat adott az indó-arab számjegyek s a számtani ismeretek terjesztésének, mégis egy évszázad mult el az első magyarországi nyomdai termék a „Cronica Hungarorum Budae“ (1473), megjelenése óta, míg az első magyar számtani könyv közkézre került. Ez sem eredeti, hanem egy latin munka fordítása volt. Latin s német nyelvű számtani könyvek ugyanis akkor már léteztek, a németek között különösen nevezetes Riese Adámé, de ez alkalommal csak a régiebb magyar nyelvű számtani könyvekkel óhajtok foglalkozni.

Gemma Frisius, egy tudós belga orvos, ki matematikával is foglalkozott, irt „Arithmeticae practicae“ czim alatt egy latin nyelvű számtant, mely először 1540-ben jelent meg, ennek magyar fordításából lett az első magyar számtan, mely 1577-ben Debreczenben jelent meg Hoffhalter Rudolf nyomdájában a következő czím alatt: „Arithmetica azaz számvetésnek tudománia, mell' az tudós Gemma Frisiusnak számvetéséből magyar nyelvre (ez tudomániban gyönyörködőknek, hasznokra és hamarabb való értelmökre jó móddal) fordítottat.“ A fordító neve nincs kitéve, azonban az „ajánlás“-ban erre nézve a következőt találjuk: „Nem én vag'oc ez Arithmeticanac fordítója, hanem egy iambor vram és Istenbev attiamfia hozta az én officinamban, kérvén, hogy kinyomtatnám és ő sem tudá énnékem megmondani az iambornak nevét, ki neve alatt tuttam volna kibochátani.“

E munka jelenleg csak egy példányban létezik még a Nemzeti Múzeum könyvtárában. Második kiadást ért 1582-ben, harmadszor pedig 1591-ben fordította s nyomtatta ifj. Heltai Gáspár Kolozsvárott. Ez is megvan a N. M. könyvtárában s a következőkben bátorkodom röviden megismertetni.

A címlapon a következőket olvashatjuk: „Magyar Arithmetica azaz számvetésnek tudománya. Most wyonnan az Frisiusnac Magyar Arithmeticayából sok wy és sznos példákkal kiadatott. Colosvarat Cristus Wrunknac születése után a. 1591.“

116 számozatlan levélen adja e könyv a számvetés fontosabb tételeit elég érthetően, bár csak szabályok- s példákat találunk benne, magyarázatot, indokolást sehol. Tekintetbe veszi a gyakorlati élet kívánalmait s alkalmas példákon mutatja meg a műveletek végrehajtásának mikéntjét. A számjegyet hol betűnek, hol kótának, hol pedig cifrának nevezi, a 0-t nullának vagy semminek. A számtani fogalmak megnevezésére leginkább latin szavakat használ, de azért néhol magyar kifejezéseket is találunk, melyek azonban a maiaktól legtöbbször eltérők; pl. a páros és páratlant „feles“ és „feletlen“-nek, a törtszámokat „szegdelt számoknak“, a numeratort „olvasonak“, a denominatort „nevezőnek“ nevezi, másutt pedig körülírással él pl. Additio: egyben való számolás; Multiplicatio: egy számnak másikkal való megsokasítás.

Hat speciést tanít u. m. Numeratió, Additió, Subtractió, Multipliatió, Divisió és Progressió.

Igen hosszadalmas volna mind e hat species tárgyalását bemutatni, azért, hogy a t. olvasót soká ne untassam evvel, csak egyet bátorkodom megismertetni. Ez pedig a Subtractió vagy kivonás azon esete, midőn a kisebbbitendőben levő szám kisebb, mint a kivonandóban levő. Pl.

$$\begin{array}{r} 155 \\ 86 \\ \hline \end{array}$$

Frisius könyve e kivonást így tanítja: „Hatot ki nem vehetek 5-ből, veszem ki a 10-ből s irok egy vonást a 8 mellé. $10 - 6 = 4$, e 4-hez hozzá adom a felső lineában levő 5-t, lesz 9, ezt leirom. Most a 8-hoz adok 1-et, $8 + 1 = 9$, 9-t az 5-ből ki nem

$$\begin{array}{r} 155 \\ 8.6 \\ \hline 69 \end{array}$$

vehetek, kiveszem 10-ből, marad 1, $1 + 5 = 6$, ezt leirom, a maradék 69“. Vagyis: ez esetben a kivonandót kivonjuk 10-ből, a maradékhoz hozzáadjuk a kisebbbitendőt s az így nyert összeg lesz a részletmaradék, de ugyanekkor a kivonandótól balra álló számjegy mellé egy pontot teszünk, mely azt jelenti, hogy ahhoz 1-t hozzá kell adnunk épen úgy, mint mi a pótlékozásnál szoktuk.

Még egy módot tanít: „Irnak az Wraim még másformát is az Subtractióban, de nehezebb értelműt, mindazonáltal azt is elődbe adjuk ez példában.

$$\begin{array}{r} 96324 \\ 26745 \end{array}$$

Az 5 szemet ki nem vehetem a 4-ből, teszek azért egy 10-et a 4-höz, tészen 14.

Veszem ki az 5-t, marad még 9 szem, mellyet az fellyül megirt mód szerint irod direkte a linea alá. S ugyan mint az előbb oda irom az

$$\begin{array}{r} 96324 \\ 2674.5 \\ \hline 69579 \end{array}$$

1-et a 4 mellé. Mondván 4 és 1 az tészen 5. Azt az kettőből ki nem vehetem. Teszek azért az 2-höz 10-t. Teszen 12, stb.“

A 6 Speciesen kívül tanítja még a Regula de tri, Regula vulgaris, Regula falti s Regula societatis (arányos osztás) is, mely utóbbiról a fordító azt mondja: „Magyarországon ennek a Regulának igen nagy haszna nincsen, mert a Magyarok igen kemény nyakuak és egyaránt az fizetést restellik.“

Csak ezek után jön a Fractiókról (törtszámok) szóló szakasz, melyben a törtszámokkal való operatiókat ismerteti eléggé érthetően s utána az Arithmetica Calcularist, mely a régi rómaiak számolásmódjához, a vonal-as abacushoz hasonló. Befejezésül közli még a „Régi Rómaiak kó-tái“-t s aztán a következő szavakkal végződik:

„Az Keresztyén Ifiúságnac. Eszt az kicsinded számvető könyvecskét ved io neven. Az mennyire én az könyvekből tanulhattam, vgy magyaráztam. Hogy ha az Isten valahonnét olly embert támaszt, ki bőuebben Magyar nyeltüre fordittya, én kész vagyoc ahhoz is fogni és Nyom-

tatásban kiadni az te tanuságodra. Addiglan eszt megtanulhad és élhetsz velle. Megbocsáss pedig az vétkekről. Mert én Magyar nem vagyok. Isten éltesse. — Typographus.

Októbernek 31. napján 1591.“

(Folyt. következik.)

Magyar László.

Részletek a zentai ipariskola erkölestánából.

Az emberi természet.

I. Az ember és az állat.

A gyermek észbeli tehetségeinek első nyilvánulásakor, mindjárt a kívül lévő tárgyakat és az őt környező személyeket kívánja megismerni s képes egymás után felfogni; ez az oka, hogy beszélgetésünket családokon, iskolákon s a társadalmon kezdtük, melynek ti is tagtai vagytok, végre a hazán folytattuk, mely jótéteményei viszonzásául szolgáltatásokat követeli.

De ha jól körületekintünk, szükséges, hogy magunkat is figyelem tárgyává tegyük. Ha ezt elmulasztanók, azon utashoz hasonlitanánk, ki, bejárván az egész világot, saját faluját és házát figyelemre sem méltatná. Azt már tudjátok: mik vagytok mint fiuk, tanulók s polgárok. Fiuk, tanulók s polgárok azért vagytok, mert más emberekkel éltek s velök bizonyos viszonyban vagytok. De mik vagytok tinmagatokban? Egy-egy ember, mint a többiek mindannyian. Hátra van tehát, hogy megismerkedjetez emberi minőségekkel is.

Ha valakitől azt hallanátok: „Az ember csak állat“ könnyen megczáfólnátok. Így szólnátok neki: „Sohasem hallottam beszélni sem macskámat, sem kutyámat s ámbár Robinson Crusoe papagálya tudott néhány szót, kiejtésökhöz semmi értelmet sem fűzött.“ Az ember beszél s ez magában elég arra, hogy más élőlényektől különbözzék.

Még azt is mondhatnátok: „Soha sem tudtam, hogy az állat iskolába járna, sem azt, hogy képes volna tanulni, számolni, rajzolni. Az ember értelmessége egészen más természetű, mint az állaté. Még a legmunkásabb állatok, pl. a méhek is egyformán ismétlik ugyanazon dolgot, míg az ember mindennap új dolgokat tanul.“

Végre azt mondanátok: „Sohasem vettem észre, hogy az állatnak volna hazája, vallása, hogy képes volna, mint én, olyan dolgokat is szeretni, miket nem lát. Kutyámnak fáj, ha megverik, de nekem már az is fáj, ha azt hallom, hogy Amerikába vagy máshová kivándorolt polgártársaimnak rossz sorsuk van“. Tehát az ember másként érez, mint az állat.

És ha jól kutatnátok, még igen sok tulajdonságot találnátok, mik az embert az állattól megkülönböztetik úgy annyira, hogy az ember bizonyos sajátságokban minden élőlényhez hasonlít, jár, eszik, iszik, alszik, él s meghal, mint azok; mégis fölötte áll mindazoknak emberi méltóságban s velök semmikép sem téveszthető össze.

Összefoglalás. Miután megismertük azon viszonyokat, melyek

a fiút szüleihez, a tanulót iskolatársaihoz és tanítóihoz, a polgárt a társadalomhoz és a hazához kötik, az embert önmagában, saját természetében és tulajdonságaiban kell vizsgálnunk. A lényeknek négy nagy osztályát különböztetjük meg a földön: a tárgyakat, vagy az ásványokat, a növényeket, állatokat, embereket. A növény abban különbözik az ásványtól, hogy nő és fejlődik. Az állat abban különbözik a növénytől, hogy mozog, helyéből távozik s élvezni, vagy szenvedni képes. Végre az ember abban mulja felül az állatokat, hogy érthető nyelven beszél, míg az állatok némák, vagy csak tagolatlan hangokat adnak s esetleg értelem nélküli szokat hangoztatnak; s még abban is felülmulja őket, hogy értelme és érzelme másképp nyilvánul, mint ezeké.

Kérdés: Miben hasonlítanak leginkább az emberek és állatok? — Mikben különböznek legfőképp? — Mit nevezünk tárgynak? — növénynek? — állatnak? — embernek?

II. Háznak kapui és ablakai.

Az ember valamely lakóházhoz hasonlít. Házatok falait testnek, lakóját léleknek nevezzük. De lelketek nem úgy van testetekbe zárva, mint valamely fogoly volna egy minden oldalról befalazott magas toronyba. A háznak, melyben laktok, vannak kapui, ablakai, nyílásai, melyeken át lelketek megszemléli, hallja s megismeri mindazt, mi a ház körül történik. A ház kapui és ablakai képezik a mi öt érzékünket: a látást, hallást, tapintást, izlést és szaglást. A látásnak szervei a szemek, a hallás a fülekben székel, a tapintás ujjaitokban s testetek egész felületén van elhelyezve, a szaglásnak székhelye az orr, az orrüregék (fossae nasales), végre az izlés a nyelv és íny által megy végbe.

Ha ezen szervek nem állnának rendelkezétekre, testetek valóságos börtön volna; nem látnátok semmi világosságot, nem hallanátok semmi hangot, semmit sem érezhetnétek s tapinthatnátok, elvolnátok teljesen különítve a világtól. Ha a ház nyílásai közül csak egy is zárva van, pl. ha a látás, vagy hallás hiányában valaki vakossággal, vagy süketiséggel van sújva, látjátok mindjárt mennyire szerencsétlen és szánalomra méltó a háznak lakója. Hát akkor mi lenne, ha minden nyílás egyszerre el volna zárva? Az ilyen állapot rosszabb volna, mint a halál.

Másrésről pedig semmit sem érne, ha házatoknak minden nyílása a maga helyén és jó állapotban legyen, a szemek és fülek rendeltetésöknek teljesen megfeleljenek, ha nem volna a ház falai mögött egy figyelmes és résen álló lakó.

Lesz idő, mikor a háznak láthatlan lakója elhagyja azt s ott nem marad más, mint a ház homlokzata. E naptól fogva az ember nincs többé, a lélek elrepül s maga marad a tehetetlen s léleknélküli test. Az élet a léleknek és a testnek egyesülése, a háznak szövetekezése; a halál az ő elválásuk.

Összefoglalás. Az ember egy lakóházhoz hasonlítható. Magát a házat, a falakat a test képezi. A láthatatlan lakós, mely a házat elfoglalja, mely a falak mögött rejtőzik, a lélek. A lélek háza különböző helyeken nyílásokkal van ellátva, ezeket érzékeknek nevezzük s a lélek ezeken át nyer tudomást mindarról, mi őt körülveszi. Ha az érzékek nem volnának, a lélek olyan volna a testben, mint a börtönébe befalazott

fogoly. Ha a lélek nem léteznék, a test olyan volna, mint egy elhagyott ház.

Kérdések. Elsorolandó az öt érzék. — Mihez hasonlíthatók ezek? — Mi lenne az ember, ha meg volna fosztva érzékeitől? — Minő állapota van a vaknak? — a süketnek? — Melyek az emberek által leginkább használt érzékek? — Mi a lélek?

Közli: **Czehe Győző.**

Egyesületi élet.

Az ungmegyei tanítóegyesület folyó hó 13-án tartotta meg évi közgyűlését. Érdekes volt a gyűlés már azon oknál fogva is, hogy azt eddigi elnöke, Drohobeczky Gyula immár mint főlszentelt kőrösi püspök vezette; nem kevésbé érdekes pedig azon másik oknál fogva, hogy a tanítóság köréből kivált elnök helyére a megye egyik előkelő tisztviselője, annak főjegyzője (! — Szerk.) lett egyhangúlag megválasztva. Különben a gyűlés, röviden összefoglalva, következőképen folyt le:

A gyűlés a jelzett napon 10 órakor vette kezdetét. Az elnöklő püspököt, ki számos notabilitás kíséretében érkezett meg, Torma János egyleti alelnök üdvözölte, magvas beszédje keretében szép koszorút fonván a távozó elnöknek a tisztelet, szeretet és hála virágaiból, melyek mint mondá, a tanítók szívében számára örökké virulni fognak. A püspök a szónoki hévvel előadott üdvözlésre hosszas beszédben válaszolt s kijelentette, hogy püspökké történt kineveztetése daczára ezentul is együtt fog érezni a tanítósággal s mindenütt ott lesz, hol a tanítók érdekeit meg kell védeni s hangsúlyozta, hogy a szeretet, mely őt eddig is a tanítósághoz fűzte, szívéből elmulni sohasem fog.

A gyűlés lefolyása alatt három fölolvásás is volt. Az első Margarethen Izrael tanító tartotta, melyben érdekesen s kimerítően adta elő mindazon módokat, melyek igénybevétele mellett a tanító a köznép anyagi jólétét előmozdíthatja. Szorgalomra valló dolgozatáért jegyzőkönyvi előismerésben részesült.

A második fölolvásó Budai Moncsák József zavatkai tanító volt. Egyesületünk ezen munkás tagja ezuttal azzal foglalkozott fölolvásásában, hogy miként lehet a magyar nyelvet a nem magyar ajkú iskolákban sikerrel tanítani. Felfogása s helyes utmutatásai az általa felvetett kérdésben, általános helyesléssel találkozván, dolgozatáért a közgyűlés szintén jegyzőkönyvi elismeréssel adózott.

A harmadik fölolvásó Ember János kir. segédtanfelügyelő volt, a ki „Lepold Klein“ című fölolvásásában egy kis koldus zsidó fiu történetének elbeszélése kapcsán, oly meggyőzően bizonyította be a megyei szeretetház létesítésének szükségét, hogy magáévá tevén a gyűlés az eszmét, Tabody Jenő t. tag elnöklete alatt legott szervező-bizottságot alakított s a szeretetház alapjára a gyűjtést is megkezdte. Az adakozók sorát Drohobeczky Gyula elnöklő püspök nyitotta meg. Rajta kívül még jelentékeny számmal adakoztak az alapra, mely ugyszólván varázsütésre 115 frtra emelkedett fel.

Következett ezután az ülés legérdekesebb része, a lelépő elnök utódanak megválasztása.

A tanítóságon kívül álló közönség feszült várakozással tekintett a választás elé, kíváncsi volt tudni, ki lesz a kit a tanítóság bizalma Drohobeczky püspök örökébe ültet.

A tanítóságnak azonban könnyű választása volt, a mennyiben egyéni tulajdonságok tekintetében a volt elnökhöz mindenben méltó utódot talált T a b o d y Jenő megyei főjegyző személyében, a kit mint az egylet tiszteletbeli tagját lelkes örömmel választotta meg elnökké. S a vármegye főjegyzője, a ki a tanítóságnak mindig őszinte s igaz barátja volt, ezuttal sem tagadta meg magát, mert hivatalbeli s más sokoldalú elfoglaltsága daczára, a tanítóság iránti szeretetének jeléül a neki felajánlott tisztet készségesen elfogadta, sőt megígérte, hogy a tanügynek ezután még lelkesebb bajnoka leendő.

Az új elnököt a tanfelügyelőség részéről Ember János kir. s. tanfelügyelő üdvözölte, a ki midőn szívből gratulált a tanítóságnak, hogy választásában újból oly szerencsés volt, egyszersmind előismerését fejezte ki azon lelkes ragaszkodásáért, melylyel a megyei tanítóság, az általa eddig oly helyes érzékkel megválasztott vezérei iránt viseltetik, mert mint mondá, az áldásthozó sikeres munkásság egyedül a kölcsönös bizalom s a vezér iránti ragaszkodásnak lehet az eredménye.

Elnökön kívül tiszteletbeli tagok is választattak; ugyanis a közgyűlés, az ülés elején tett egy indítvány folytán gr. Csáky A. minisztert, Drohobeczky és Firczak püspököket t. tagjaivá választotta meg s elhatározta, hogy a minisztert megválasztatása alkalmából táviratilag üdvözlő s megválasztatását küldöttségileg adja tudomására.

Indítvány tételét ezenkívül arra nézve is, hogy Drohobeczky Gyula körösi püspök, az egylet volt elnöke örökös diszelnökké választassék meg, mely indítvány az előbbihez hasonlólag a közgyűlés élénk helyeslésevel találkozott. A gyűlés folyamán az egylet tagjai elnökük vezetésével Firczak Gyula munkácsi püspöknél is tisztelegtek, mint a kit székfoglalása óta a tanítóknak csak most volt alkalmuk testületileg üdvözölhetni. Firczak püspök szíves örömmel fogadta a küldöttséget s kijelentette, hogy a tanügy munkásaiért, a tanítókért minden lehetőt megtenni, ügyeiket felkarolni ezután is kedves kötelességei közé fog tartozni. S ha mindezekon kívül a segélyegyesület tisztikarának megválasztásáról s az egyleti tisztikar jelentéseiről, melyek helyeslő tudomásul vétettek, megemlékezünk, a gyűlésnek, habár kicsiben, teljes képét mutattuk be.

Tóth Kálmán.

A d a k o z á s o k

a létesítendő országos tanítói központi iroda czéljaira:

Lemle Rezső, közs. tanító (Franzfeld)	1 frt
Rohay János, tanító (B.-Csaba)	5 "
Józsa Mihály, a brassómegyei tan.-egyl. titkára által	3 "
A lapunk 22. számában kimutatott összeg	54 "

összesen: 63 frt.

Budapesten, 1892. évi július hó 15-én,

Kurz Sámuel,
az Orsz. Bizottság pénztárosa.
(lak. Bpest. IV. Deák-tér 4. sz.)

KÜLFÖLDI TANÜGY.

A tornatanítás rendezése. A boroszlói tornatanító-egyesület elnöksége a múlt évben körleveleket intézett a sziléziai tornatanítókhoz, melyekben a tornatanításra vonatkozó, 10 igen fontos kérdésre nézve kérte azok fölvilágosítását. E kérdésekre ime igen sok válasz érkezett be. E válaszok túlnyomó többsége a tornatanításra vonatkozólag a következő óhajtásoknak ad kifejezést: 1) A tornatanítás osztálytanítás legyen, melyet maga az osztálytanító vezessen. 2) A tornázásban a közép- és felső osztályok vegyenek részt. 3.) A tornászó osztály legfőleg 40—60 növendékből álljon. 4.) A tornázás 2 heti órákban gyakoroltassék (?) 5.) Az ifjusági játékokra külön óra nem szentelendő. 6.) A tornatanítás a rendes tanítási idő keretébe essék. 7.) Leányiskolákra nézve is kimondandó a tornázás kötelező volta. 8.) A tornatanítás céljából tornászó tér és tornacsarnok álljon rendelkezésre. 9.) A tornatanításért külön honorárium járjon. 10.) Kilépő növendékek a tornaegyletekbe való belépésre szolítandók fel. — Közöltük e pontokat mi is, hogy felhívjuk rájuk az illetékes körök figyelmét.

A kézimunkaoktatás ügye Belgiumban igen szépen virágzik. A már alkalmazásban levő tanítók kiképzésére egyes tanfolyamok állanak fenn. Az 1891. év végéig mintegy 20 ilyenmű tanfolyamot rendeztek. Jelenleg rendszeresen két tanfolyam van évenként, az egyik a nívellés-i állami tanítóképző-intézetben, a másik, az államilag segélyezett, a brüsszeli szakiskolában. Eddig mintegy 500 tanító látogatott ilyen tanfolyamokat. A belga tanítójelöltek kézimunkaoktatásban részesülnek. A 17 belgiumi tanítóképző-intézet közül 15-ben tanítják a munkát. Egy ily képzőintézet költségei évenként 500 frankra, összesen tehát 7500 frankra rúgnak. Kézi munkaoktatásban eddigelé mintegy 25000 növendéket részesítettek. Brüsszel egymaga, a hol 100-nál több tanító foglalkozik kézimunkaoktatással, 5000 frankot áldoz e célra. Más városok, mint Lüttich, Verviers, Tournay stb, évi 500—5000 frankkal járulnak hozzá, kisebb városok pedig 100—500 frankkal. Az állam azokat a községeket, a melyek a kézimunka oktatását elrendelik, a költségek egy harmadával segíti. — Nálunk e tekintetben — sajnos! — még igen mostohák a viszonyok!

„Szükség-iskolák“ Németország különböző helyein hol az iskolás gyermekek 2—3 óra járásnyira laknak a legközelebbi iskolától, s így azt az utak járhatatlansága miatt különösen télen vagy gyéren, vagy éppen nem látogatják, u. n. szükség-iskolákat állítottak fel. Ebből a szempontból ezek az iskolák nagyon is helyén valók volnának, ha a tanítás is rendszerben folyana bennök, s nem alkalmaztatnának bennök olyan egyének, kik maguk is alig konyitanak az írás-olvasáshoz. A nestelbergi iskola például egy jóra való cipész vezetése alatt áll, a ki egyuttal korcsmáros és trafikos is, s tantestületének egyedüli tagja. Szükség-iskolák állanak még fenn Gösing és Trübenbachban is; az utóbbiban egy rokkanttá vált favágó osztogatja a tanítás áldásait 32 növendéknek s ezen fáradozásáért 5 azaz öt frtnyi jutalmat kap. — Hát bizony külföldön se mind arany ám, a mi fénylik!

Moltke az anyai nevelés jelentőségéről. A nagyhirű tábornok egy 1834-ben kelt levelében ezeket írja anyjának: „A legmé-

lyebb szomorúsággal értesültem arról, hogy annyi testi szenvedést kell elviselned. Isten adjon neked enyhülést és javulást, édes jó anyácskám! Hogy szenvedéseidet állhatatosan és megadással tűröd, azt elvártam tőled; ezt a nyugalmat a tiszta lelkiismeret és a jó öntudat okozza. Hányszor újult meg lelkemben, hogy az összes jótétemények közül az első anyai nevelés a legnagyobb, legmaradandóbb. Ezen az alapon épül fel az egész jellem és ezzel együtt minden jó és ha nyolcz gyermeket neveltél fel becsületes emberekké, úgy az ő haláljuk és Isten áldása fognak kísérrni.* — Mily kár, hogy a nagy hadvezérnek ezen szavai nem alkalmazhatók minden egyes anyára nézve!

Iskolai értesítők.

9. A **titeli** m. kir. áll. polg. és mindkét nembeli elemi iskola értesítője az 1891—92. tanévről. Közzéteszi: Ribiczey Aladár, igazg. Az értesítő elejét a koronázási jubileum alkalmával elmondott lendületes ünnepi beszéd foglalja el. Utána az intézet igazgatója értekezik nagy alapossággal a vezetése alatt álló iskolák jelene és jövőjéről. A tanév története sok érdekes és fontos adatot tartalmaz; ezek közül legnevezetesebb az, hogy a beiratkozott 297 elemi iskolai növendék közül 234 nem fizetett tandíjat, míg a polg. iskolába iratkozott 51 tanuló közül összesen 28 növendéknek engedték el részben vagy egészen a tandíjat. A polg. iskola tanestülete 4 tagból állott. Egy tanszék, érthetetlen módon, mind máig betöltetlen maradt, minek az lett a következménye, hogy a szabadkézi- és mértani rajz tanítására egyik testületi tag sem vállalkozván, e két tantárgy elálatlanul maradt. Ez pedig eléggé sajnós. Az elemi isk. tanestületben 6 tanító és 3 hitoktató működött. A polg. iskolai növendékek között volt 16 magyar, 20 német 1 horvát és 14 szerb; ezeknek tanulásbeli előmenetele kielégítő volt. Az elemi iskolások között pedig volt 26 magyar, 57 német, 21 horvát és 32 szerb nemzetiségű. Tanulásbeli előmenetelök szintén kielégítő volt.

10. Az ált. segélyezett **pozsonyi** keresk. akadémia VII. évi jelentése az 1891—92. év végén. Közli Jónás János, igazg. A bevezető részben több nevezetes tanügyi eseményről van szó. A tanulók létszáma volt 208. Az intézet tartalmas áruminta- és kereskedelmi irat-gyűjteménnyel bír, melyeknek a tanítás menetén nagy hasznát vették. Könyvtára 2076 kötetet és 1114 füzetet tartalmazott 4790 frtnyi értékben. A tanári testület 14 tagból és 4 hitoktatóból állott. Közli ezután az értesítő a tanulók számára fennálló fegyelmi szabályokat, továbbá az egyes osztályok tananyagát, tanrendjét és tankönyveit. Az érettségi vizsgálatra bocsátottak közül jelesen érettnek 2, jól érettnek 15 nyilvánított, egyszerűen megfelelt 18, nem felelt meg 2. Azután közli az értesítő az ifjusági egyesület osztályainak jelentéseit, melyek a tanulók irodalmi munkásságáról adnak számot. Az alsó fokú kereskedelmi iskolába 176 tanuló járt. (172 magyar, 4 német). Az akadémiai növendékek között volt 203 magyar, 3 német, 1 francia és 1 olasz nemzetiségű. Az értesítő végül a jövő tanévre szóló tudnivalókat közli.

11. A dunántúli ág hitv. ev. egyházker. **soproni** tanítóképző-intézet értesítője az 1891—92. tanévről. Szerkesztette: Kapi Gyula, igazg. Az értesítő bevezetése a Comenius A. János fölött tartott emlékbeszédet közli Kapi Gy. jeles tollából. A képző-intézetbe felvételtett 73 növendék, 9-czel több mint a múlt évben. A növendékek kellő szorgalmat tanusítottak a gyakorlati mellékfoglalkozásokban, minők a fa- és selyemhernyó-tenyésztés és mérészet, továbbá a kézügyességi munkálatok svéd rendszer szerint. A tanári testület 10 tagból állott. Az egyes osztályok tantárgyainak az értesítő részletes ismertetést szentel. Az intézeti könyvtár 2143 művet tartalmazott 3602 kötetben. A »jótékonyasági rovat« több kegyes adománnyal számol be. Az ifjuság az intézeti »Pálffy-kör«-ben és az »Ifjusági zenetársaság«-ban kiváló tevékenységet fejtett ki önképzése czéljából. A Pálffy-kör könyvtára 1637 kötetből áll. A növendékek közül 57-en laktak az intézetben; ösztöndíjban 38 növendék részesült, a kiosztott díjak összege 736 frt 90 kr; a köztartásért járó díj-elengedés 730 forintra rügött. Az osztályvizsgálatok alkalmával 6 növendék nyert elégtelen osztályzatot. A tanképesítő vizsgálaton 10 jelentkező közül egy visszavetettett 1 tárgyból 2 óra. A növendékek között volt 51 magyar, 18 német és 2 tót. A gyakorló iskolába 66 tanuló járt.

I R O D A L O M.

Egy veszedelmes nagy tévedés czimmel 28 oldalra terjedő füzet jelent meg Kolozsvártn; szerzője dr. Szász Béla, egyetemi tanár. A füzet De Gerando Antonina »Női élet« című művének »ösmertetése és bírálatának« kíván tekintetni, sajnos azonban, hogy a nevezetű czéltől messze eltér. A legképtelenebb állításokkal és vádakkal lép fel a szerzőnő iránt, kit nagybecsülésében részcsitett a magyar társadalom. Felhossa, hogy nem ismeri a magyar nép történeti fejlődését, jellemét, faji sajátságait, gondolkodásmódját, szóval a magyar népet és ily körülmények közt vállalkozik a magyar női világ reformálására; szemére veti, hogy szocialista, sensualista, naturalista, atheista stb. Hogy a francziát dédeli, a németet meg — gyűlöli. A tulajdonképeni alaphang azonban az egész füzetben végig érezhető s épen nem lep meg, midőn rozszakarú öszinteséggel mondja, hogy »egy magyar, államilag segélyzett községi felsőbb leányiskolában nem lehet, nem szabad egy olyan tanítónőt, sőt igazgatónőt tartani és megtűrni . . . « Valószínűleg ez a száka dr. Szász úr és mások szemében. Vajjon ennek sejtelmében érdemes volna-e ezt az elfogult »bírálatot« behatóbb bírálat alá venni? Tegyük ad acta. (J.)

V E G Y E S E K.

— **Figyelmeztetésül.** — Miután lakásomat f. évi július hó 26-ával a **I. Iker, Csalogány-utcza** 34. számú házba teszem át, tisztelettel kérem lapunk nagyérdemű munkatársait, hogy a lap szellemi részét illető közleményeiket az említett naptól kezdve a fenti czim alá küldeni sziveskedjenek. — Budapesten, 1892. évi július 19-én; **Koncsek Lajos**, szerkesztő.

— **A Protestáns Tanítók Lapja** legutóbbi számában »A Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága és a ref. tanítószeg czimmel egy cikk jelent meg, mely azzal vádolja az Orsz. Bizottság elnöcségét, hogy ez a ref. tanítószeggal nem akar egy úton járni. Ez okadatolatlan vádra pedig onnan merítette az idézett lap szerkesztője az anyagot, hogy átvévén az Orsz. Bizottságnak lapunkban legutóbb közölt Felhívását, csillag alatt azt a kérdést csatolta ahhoz, vajjon miért nem küldetett meg e Felhívás a Prot. Tan. Lapjának is? E kérdésre szerkesztőink üzeneteink között azt a megjegyzést tettük: mert nem hittük, hogy befogadják; a mennyiben már több közérdekű dolgot közöltünk az Orsz. Bizottság részéről, s a Prot. Tanítók Lapja egyiket sem méltatta eddig figyelmére, s a mennyiben az Orsz. Bizottság minden fontosabb közleménye rendszeresen megküldetik a Néptanítók Lapjának is, a melynek útján a Bizottság működéséről minden hazai tanítót kellő időben tudomást szerezhet. Ezt a szerkesztőink megjegyzést magyarázza félre a Prot. Tan. Lapja szerkesztője, ezt adja az Orsz. Bizottság elnöcségének a szájába, s ennek az alapján említi fel olyan dolgokat, melyek a Tanítók Országos Bizottságáról egyáltalán fel sem tehetők. Az igazság érdekében s a Prot. Tanítók Lapja szerkesztőjének felvilágosításául tartozunk kijelenteni, hogy e Bizottságot működésében semmiféle vallási szempont nem vezérli, mert az egységegyedül a magyar tanítószeg erkölcsi és anyagi jólléteért küzdött eddig és fog küzdeni a jövőben is.

— **A Magyar Turista-Egyesület** tanító osztálya — mint értesülünk — f. hó 2-án igen sikerült kirándulást rendezett Buda-Kalász, Üröm és környékére. Az osztály tagjai, mint rendszeren, ismét gyéren voltak képviselve e kiránduláson, de azok, a kik elmentek, valódi élvezeteknek voltak részesei. És különösen emlékezetessé tette a kirándulók előtt e napot a környékbeli tanítószegg lekötözö szivessége, melylyel a fővárosi turistákat fogadták s kalauzolták. Különös szeretetreméltóságot tanúsítottak ez alkalommal Haberl Róbert b.-kalázi, Mousson Gyula ürömi, Soha Árpád pomázi és Milcz János borosjenői kartársak, a kiknek a kirándulásban részt vettek ez úton is hálás köszönetüket fejezik ki.

— **Földrajzi fényképek.** Ekkert Antal, f. v. polg. isk. tanár — mint értesülünk — érdekes megbízásban jár most a felvidéken. A fővárosi tanácsfól kapott megbízást arra, hogy Felső-Magyarország legnevezetesebb pontjairól fotografákat készítsen, meyekekből rendszeres gyűjteményt állítanak össze a földrajzi oktatás kiegészítésére. Ezek a laterna magikával vászonra vethető képek fogják

kisérni a földrajzitanítást a fővárosi iskolákban, úgy, hogy ha a tanár valamiről beszél a földrajzi előadáson, azt mindjárt be is mutathatja képen tanítványainak. Ekkert ur, főleg olyan képeket készít, melyek a földrajzi alapfogalomnak megmagyarázására alkalmasak, vagy a melyek történeti nevezetességű helyeket mutatnak be. Ép azért kívánatos, hogy ezek a készítendő képek főképen és első sorban az elemi iskolákban használtassanak, mert a földrajzi alapfogalmakkal ott kell megismerkedniök a gyermekeknek.

— **Nem akad tanító.** Mióta Dimburg pozsonymegyei községben a tanító felfüggesztették állásától, azóta néma lett ott az iskola belseje. A ker. esperesség és a tanfelügyelőség pályázatot hirdetett bár a megürült állás betöltésére, de sem így, sem magánúton nem sikerült az iskola számára tanítót szerezni. Így aztán megtörtént az, hogy egy jobbmódú gazda a közeli osztrák község iskolájába küldte két leányát, a mi miatt a kir. tanfelügyelő kérdést intézett a közoktatásügyi miniszterhez az iránt: vajjon megengedhető-e, hogy az osztrák határhoz közel fekvő községekben lakó szülő átjárassa gyermekét az osztrák iskolába a nélkül, hogy gyermekét átadja a szomszéd osztrák községbe állandó lakásra és kosztra. Kiváncsiak vagyunk a miniszter ur adandó feleletére.

— **Furcsa ítéletet** hozott legutóbb egy francia törvényszék. Ugyanis egy iskolás fiút az iskola udvarán a szünpercek alatt annyira elvert három iskolás társa, hogy a szegény belebetegedett s nemsokára á meghalt. Törvény elő kerülvén a dolog, ez az intézet igazgatóját is bűnrészesnek mondotta ki, a meny nyiben az igazgató mindenért, a mi az iskolaépületen belül előfordul, felelőséggel tartozik. — Vajjon mit tennének hasonló esetekben a mi törvényszékeink?

— **Hogyan kímélhetjük a szivacsot.** Vegyünk egy meglehetősen nagy s lehetőleg tömött (apró likacsú) szivacsot, verjük ki belőle a homokot, jól összeprésselve vágjuk azután ketté, s csak a felét használjuk. A táblát mindig a metszési felülettel töröljük le, a mely természetes okoknál fogva sokkal lassabban foszlik szét, mint a szivacsnak bármelyik más feülete. A szivacs ílyetén kezelésének még az az előnye is van, hogy a szivacs vízmennyiségét csak a szükséghez képest és csak is a táblára önti ki. Nyolcz éven át tartott kísérletek e kezelésnél 40—50%-nyi megtakarítást eredményeztek.

— **Hymen.** Hunfalvi Lajos, f. v. tanító eljegyezte Jeny Vilma k. a. f. v. tanítónőt, Jeny József igazgató-tanító kedves és szeretetreméltó leányát.

— **Rengeteg bélyegköltség.** A bécs-városi polg. isk. igazgatók, f. v. tanítók, polg. és népiskolai tanítók, illetve tanítónők beosztása Bécs város tanácsának óriási munkát okozott. Nem kevesebb mint 2800 dekretumot állítottak ki, melyeknek bélyegköltsége közel 38.000 f. r. rugott. — Hány tanítói fizetés kerülne ki ez összegből nálunk!

— **Nyugtázása** az 1892 évi április 10-től június 9-ig befolyt egyleti tagdíjaknak. — Az 1892. évi III. és IV. negyedre: Falvai Antal, Frank Jakab, Herczog Sarolta, Kurz Samu, Minke Béla, Mészner József, Schäffer Sándor, Szabó Ilka, Travnicsek Edéné, Vogel Berta, Schodl János, Priczel János. — Az 1892. évi I. egész IV. negyedre: Kazinczy u. el. isk. tantestülete, Brocskó Lajos, Heinczinger Katalin, Kovács Ede, Neiger Sándor, Szabó Dezső. — Az 1892. évi II. III. és IV. negyedre: Komáromy Erzsébet. — A kisorsolt 1891. évi múltap után befolyt 7 f. r. 60 kr. — Koller Márton egyleti pénztáros.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

F. J. **Parád-Fürdő.** A lap küldése iránt már intézkedtem; külön költség nem fog járni — **P. J. . . . §.** Arra nézve jelenleg §. nincs, mert a tanítók a törvény értelmében élethossziglan választatnak, ki tehet azonban róla, hogy e rendelkezést egyik-másik felekezett mégis kijátszsa. Ép azért dolgoznak most a tanítók szolg. viszonyainak a szabályozásán, hogy ilyen esetek elő ne fordulhassanak. — **Grachus.** Castor nem kicsinyelt senkit. De viszont azt se kívánja ám Grachus, hogy az ő cikkét, mert azt ő írta, egyesegyedül helyesnek ismerje el a világ. Egy ember csak egy ember s egyben-másban könnyen tévedhet. Castornak avagy Grachusnak van-e igaza, annak eldöntése sem az egyikre, sem a másikkra, hanem az olvasóközönségre tartozik. Bizzuk tehát erre. — **U. Budapest.** A gyöngyöket megkaptam, alkalmilag felhasználom — **Sz. D. Budapest.** A küldött ismertetés igen szép, s ki is fogom adni, de nem álnév alatt. — **K. S. Budapest.** Az inkriminált német betű k o r r e k t alakját legközelebb majd bemutatatom személyesen. Kellemes üdülést.

Budapest, 1892. Nyomatott Heisler J.